

Zienswijze op Ontwerp Nationaal Programma Ruimte voor Defensie en planMER

GGD GHOR Nederland heeft met belangstelling kennisgenomen van het Ontwerp Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) en het bijbehorende planMER. Wij waarderen het dat gezondheid expliciet is meegenomen in de belangenafweging. Dit draagt bij aan een transparante belangenafweging bij een complexe opgave en getuigt van een groeiend besef dat een gezonde en veilige leefomgeving onlosmakelijk is verbonden met ruimtelijke en beleidsmatige keuzes.

In de [zienswijze van GGD GHOR Nederland op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau \(NRD\)](#) hebben wij reeds gewezen op het belang van de visie 'Health in and for all policies'¹ en onze [Kernwaarden voor een Gezonde Leefomgeving](#). Graag onderstrepen wij deze uitgangspunten opnieuw. Een integrale benadering, waarin gezondheid volwaardig wordt meegewogen, draagt bij aan een toekomstbestendige en maatschappelijk gedragen ruimtelijke inrichting.

Met deze zienswijze doen wij aanvullende voorstellen om de gezondheidseffecten voor omwonenden scherper in beeld te brengen. Door deze aspecten tijdig en zorgvuldig mee te nemen, ontstaat een vollediger beeld van de impact op gezondheid. Wij adviseren om dit ook voor een aantal kansrijke alternatieven te doen. Mogelijk volgt er een geschiktere optie wanneer onze aanvullingen ook worden meegenomen. Daarnaast kunnen onze aanbevelingen ook worden meegenomen in vervolgtrajecten, zoals bij een project-mer.

Geluid en gezondheid

In het planMER wordt vermeld dat 14 woningen worden geamoveerd, en dat circa 10 woningen mogelijk niet gehandhaafd kunnen blijven vanwege een geluidbelasting van meer dan 70 dB. Wij willen benadrukken dat de gezondheidseffecten en de impact op leefbaarheid zich uitstrekken tot een aanzienlijk groter aantal woningen dan deze 24. Ook bij geluidbelastingen onder de 70 dB kunnen ernstige hinder, slaapverstoring, stress en verhoogde risico's op hart- en vaatziekten optreden.

Wij adviseren om:

- Effecten in beeld te brengen vanaf 45 dB L_{den} en 40 dB L_{night} , conform de WHO-advieswaarden voor vliegverkeer. Bij deze waarden treedt nog steeds een hoog percentage ernstige hinder (10%) en ernstige slaapverstoring (11%) op. Op dit moment wordt ook rondom vliegbases een voorkeursgrenswaarde van 50 dB gehanteerd.
- Gebruik te maken van locatiespecifieke blootstelling-effectcurves, zoals die voor F-35's op basis van hinderbeleving rond Vliegbasis Leeuwarden.² Gebruik de nieuwe RIVM-curves zodra deze beschikbaar zijn.
- Breng het relatieve als absolute aantal (ernstig) gehinderden en slaapverstoorden per alternatief in kaart, inclusief vergelijking met de huidige situatie.
- Rekening te houden met het karakter van het geluid en dat hierdoor ervaren hinder van bronnen kunnen verschillen. Het geluid van laagvliegende helikopters, drones, jachtvliegtuigen of schietoefeningen verschilt van dat van wegverkeer, spoorverkeer en bedrijven.

¹ In het rapport van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving 'Op onze Gezondheid' (2023): 'Aandacht voor die achterliggende oorzaken en betrekken van andere sectoren wordt ook wel Health in All Policies genoemd.' Die beïnvloeding is er ook andersom: gezondheid kan bijdragen aan het realiseren van doelstellingen van die andere beleidsdomeinen.

² [Advies gezondheidsonderzoek rondom militaire luchthavens waar de F35 vliegt/gaat vliegen | Gemeente Gemert-Bakel](#)

Luchtkwaliteit en gezondheid

Wij adviseren om de concentraties ultrafijnstof in de omgeving in kaart te brengen. Langdurige blootstelling aan ultrafijnstof kan leiden tot hart- en vaatziekten. Kortdurende blootstelling kan luchtwegklachten verergeren. Het in kaart brengen van ultrafijnstof is voor luchthavens vooral relevant. Hier bestaat een model voor.³ Hoewel in de Nota van Antwoord op de zienswijzen op de NRD is aangegeven dat ultrafijnstof wordt meegenomen in het MER, ontbreken hierover nog gegevens in de huidige rapporten. Uitgangspunt is dat een goede luchtkwaliteit bestaat uit zo min mogelijk ultrafijnstof.

Algemene aanbevelingen t.b.v. gezondheid en leefbaarheid

- Voorkom slaapverstoring door lawaaiëre activiteiten (schieten, (laag)vliegen, etc.) tussen 22.00 en 08.00 uur te vermijden.
- Zorg dat het geluidsniveau binnen in een geluidgevoelige bestemming lager is dan 33 dB Lden.
- Communiceer tijdig over (perioden van) oefeningen en overlast, voor zover dit de veiligheid ten aanzien van de oefening niet schaadt. Neem in de communicatie bijvoorbeeld mee wat omwonenden kunnen verwachten in het aantal vliegbewegingen per dag of de periode waarin wordt gevlogen. Voorspelbaarheid helpt om hinder te beperken.
- Richt een toegankelijk informatie- en klachtenpunt in, met terugkoppeling over de vervolgacties. Neem hierbij mee dat de klachten en zorgen die gemeld worden, soms niet alleen met een technocratisch respons kunnen worden verholpen.
- Stel een leefbaarheidsfonds in voor gebieden waar overmatige overlast zal plaatsvinden. Hieruit kunnen verschillende maatregelen worden gestimuleerd, zoals het aanbrengen van woningisolatie.
- Lever maatwerk en betrek bewoners actief bij de verdere planuitwerking zodat hun belang een plek aan tafel krijgt. Dit zorgt voor draagvlak en betere oplossingen.

Tot slot

Benut de gezondheidkundige adviezen van de GGD'en om een completer beeld te krijgen van de impact op de publieke gezondheid. Neem mee dat zorgen om gezondheid en hinder niet altijd in meetbare gegevens uit te drukken zijn. Gezondheid, leefkwaliteit en ervaren hinder laten zich niet altijd vangen in cijfers, maar zijn daarom niet minder reëel. Neem de zorgen en belangen van inwoners volwaardig mee te nemen in de besluitvorming. Zij beschikken over waardevolle ervaringskennis over wat een leefomgeving prettig en gezond maakt — nu en in de toekomst, ook voor nieuwe inwoners die zich hier vestigen vanwege werk of andere omstandigheden.

Over GGD GHOR Nederland

GGD GHOR Nederland is de belangenbehartiger voor de publieke gezondheid en veiligheid in Nederland. Als overkoepelende brancheorganisatie van de 25 GGD'en en GHOR-bureaus werken wij met en voor onze leden aan het versterken van de publieke gezondheid en veiligheid in Nederland. GGD'en beschermen, bewaken en bevorderen de gezondheid van de inwoners van Nederland. De GHOR coördineert de samenwerking tussen verschillende geneeskundige hulpdiensten tijdens grote ongevallen en rampen, zodat ze samen één hulpverleningsketen vormen.

³ Gezondheidseffecten van ultrafijn stof van vliegverkeer rond Schiphol (2022). NAH Janssen, D Houthuijs en A Dusseldorp. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). Rapportnummer 2022-0069.